

JAROSLAV
HAŠEK
(1883-1923)

Jaroslav Hašek je humorista a satirik anarchického smýšlení, proslulý bohem a mystifikátor, autor nesčetného množství povídek a především světoznámého románu o Švejkovi. Když vypukla světová válka, byl odeden do rakouské armády. Ihned v září 1915 se však dal zajmout, poté se přihlásil do československých legií v Rusku, ale v r. 1918 opět zbehl a připojil se k bolševické Rudé armádě, v níž zastával významné funkce (na jaře 1920 se stal politickým inspektorem armády). Po návratu do ČSR zanechal politické činnosti, pokračoval v bohémním způsobu života, nakonec se usídlil v Lipnici a až do své smrti pracoval na svém vrcholném díle – románu *Osudy dobrého vojáka Švejka* (1921-23).

Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

1. DÍL – V ZÁZEMÍ:
 1. ZASAHNUTÍ DOBRÉHO VOJÁKA ŠVEJKA DO SVĚTOVÉ VÁLKY
- „Tak nám zabili Ferdinandu,“ řekla posluhovačka panu Švejkovi, který opustil před léty vojenskou službu, když byl definitivně prohlášen vojenskou lékařskou komisí za blba, živil se prodejem psů, ošklivých nečistokrevných oblud, kterým padělal rodokmeny.
- Kromě toho zaměstnáni byl stížen revmatismem a mazal si právě kolena opodeldokem.
- „Kerýho Ferdinandu, paní Müllerová?“ otázal se Švejk, nepřestávaje si masírovat kolena, „já znám dva Ferdinandy. Jednoho, ten je sluhou u drogisty Průši a vypil mu tam jednou omylem láhev nějakého mazání na vlasy, a potom znám ještě Ferdinandu Kokošku, co sbírá ty psí hovínka. Vobou není žádná škoda.“

„Ale, milostpane, pana arcivévodu Ferdinanda, toho z Konopiště, toho tlustýho, nábožnýho.“

„Ježíšmarjá,“ vykřikl Švejk, „to je dobrý. A kde se mu to, panu arcivévodovi, stalo?“

„Práskli ho v Sarajevu, milostpane, z revolveru, vědí. Jel tam s tou svou arcikněžnou v automobilu.“

„Tak se podívejme, paní Müllerová, v automobilu. Já, takovej pán si to může dovolit, a ani si nepomyslí, jak taková jízda automobilem může nešťastně skončit. A v Sarajevu k tomu, to je v Bosně, paní Müllerová. To udělali asi Turci. Mý holt jsme jim tu Bosnu a Hercegovinu neměli brát. Tak vída, paní Müllerová. On je teď pan arcivévoda už na pravdě boží. Trápil se dlouho.“

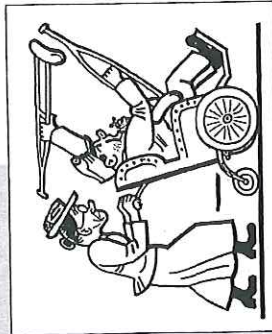
„Pan arcivévoda byl hned hotovej, milostpane. To vědí, že s revolverem nemám žádný hráček. Nedávno taky si hrál jeden pán u nás v Nuslích s revolverem a postřílel celou rodinu i domovnu, kerý se šel podívat, kdo to tam střelí ve třetí poschodí.“

„Některej revolver, paní Müllerová, vám nedá ránu, kdybyste se zbláznili.

Takových systémů je moc. Ale na pana arcivévodu si koupili jistě něco lepšího, a taky bych se chtěl vsadit, paní Müllerová, že ten člověk, co mu to udělal, se na to pěkně vobíkl. [...] To není, jako když pytlák střelí hajnýho. Tady jde vo to, jak se k němu dostat, na takovýho pána nesmíte jít v nějakých hadrech. To musíte jít v cylindru, aby vás nesebral dřív policajt.“

„Vono prej jich bylo víc, milostpane.“

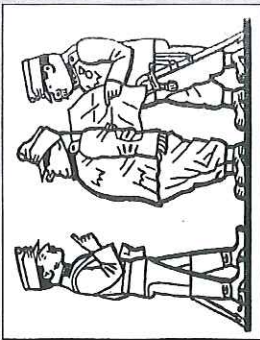
„To se samo sebou rozumí, paní Müllerová,“ řekl Švejk, konče masírování kolen, „kdybyste chtěla zabít pana arcivévodu, tak byste se jistě s někým poradila. Víc lidí má víc rozumu. Ten poradí to, ten vono, a pak se dílo podaří, jak je to v tej naší hymně. [...]“

Švejk mluví s paní Müllerovou.
Křtí: „Na Bělehrad, na Bělehrad!“

Osudy dobrého vojáka Švejka (ilustrace) s Luterovými ilustracemi

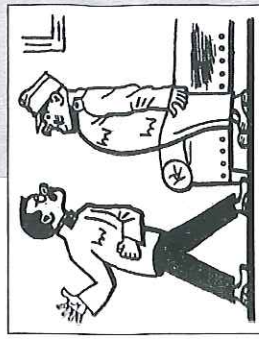
K úspěšnosti románu o Švejkovi přispěly ilustrace Josefa Ladu.

„Díte se polní cestou nahoru, přesně na sever, a nemůžete zabloudit.“

Předplatte
vojáka v pol
český švejk!

„Kdyby nám alespoň nadával,“ říká voják mezi sebou a ty jeho jemnosti je moc mrazily.“

3. DÍL – SLAVNÝ VÝPRASK: 4. MARSCHIEREN MARSCHI!
[...] Nadporučík Lukáš učinil okamžité dispozice. Účetní šikovatel Vaněk se Švejkem vyhladají pro kumpanii nocleh ve Felštýně. [...]

Bylo po poledni; krajina těžce oddychovala ve vedru a špatně zaházené jámy s pochovanými vojáky vydávaly hlučné zápach. Přišli do krajiny, kde byly svedeny boje na postupech k Přemyslu a kde strojními puškami byly skoseny celé bataliony. V malých lesících u říčky bylo znát řádění artilérie. Na velkých plochách a úbočích čněly místo stromů jakési pahýly ze země a tuto poušť brázdily zákopy.

„Tady to vypadá jinak než u Prahy,“ řekl Švejk, aby přerušil mlčení.

„U nás už máme po žních,“ řekl účetní šikovatel Vaněk. „Na Kralupsku začínáme nejdřív.“

„Tady bude po válce moc dobrá ouroda,“ řekl po chvíli Švejk. „Nebudou si tu muset kupovat kostní moučku, to je moc výhodný pro rolníky, když jim na poli zpráchniví celý regiment; je to zkrátka vobíva. Jenom vo jedno mám starost, aby ti rolníci nedali se vod nikoho nabulíkovat a neprodávali ty kosti vobíva. Já už jsem v tom špionoval, to bejval v karlínských kasárnách obrátný Holub, ten byl tak učený, že ho všichni v kumpanie považovali za blba, poněvadž von kvůli svý učenosti se nenačil nadávat na vojáky a vobíva. Švejk jenom rožlínal z vědeckýho stanoviska. Jednou mu vojáci hlásili, že vyfasované komisarce není k žrádлу. Jiný ofícir by se rožlínal nad takovou drzostí, ale von n, von zůstal klidnej, něfekl nikomu ani prase, ani svině, ani nedal nikomu přes držku. Svolal jenom všechny svoje manuky a povídá jim svým takovým příjemným hlasem: „Předně si, vojáci, musíte uvědomit, že karsma nejsou žádnéj delikatesshandlung, abyste tam mohli vybrat marinovaný ouhoř, volejový rybičky a vobložný chlebičky. Každěj voják má bejt tak inteligentní, aby seřal bez reptání všechno, co vyřazuje, a musí mít v sobě tolik disciplíny, aby se nepozastavoval nad kvalitou toho, co má seřat. Představte si, vojáci, že by byla vojna. Tej zemi, do které vás po bitvě pochovali, je to úplně lhostejný, jakým komisarčem jste se před svou smrtí napráskli. Vona vás matička země rozloží a sežere i s botama. Ve světě se nic nemůže ztratit, z vás vyroste, vojáci, zas noví obilí na komisarčky pro nový vojáky, kteří třeba zas, jako vy, nebudou spokojení, půjdou si stěžovat a narazejí na někoho, kterej je dá zavřít až do aleluja, poněvadž má na to právo. Teď jsem vám to, vojáci, všechno pěkně vysvětlil, a nemusím vám snad víckrát připomínat, že kdo si bude přístě stěžovat, že si toho bude moc vážit, až bude zas na božím světě.“

„Kdyby nám aspoň nadával,“ říkali vojáci mezi sebou a všechny ty jemnosti v přednáškách pana obrátníka je hrozně mrazilo. Tak mě jednou zvolili z kumpacký, abych mu to jako řek, že ho všichni mají rádi a že to není žádná vojna, když nenadáva. Tak jsem šel k němu do bytu a prosil jsem ho, aby zanechal všech vostežání, vojna je má bejt jako řemen, vojáci že jsou zvyklí na to, aby se jim každej den připomínalo, že jsou psi a prasata, jinak že ztrácejí účtu k svým představeným. Von se napřed bránil, mluvil něco vo inteligenci, vo tom, že se dnes už nesmí sloužit pod rákoskou, ale nakonec si přeci dal říct, nařadil mě a vyhodil mě ze dveří, aby stoupala jeho vážnost. Když jsem oznámil výsledek svého vyjednávání, měli všichni z toho velkou radost, ale von jim to zas zkazil hned druhý den. Přejde ke mně a přede všema povídá: „Švejk, já jsem se včera přehánil, tady máte zlatku a napijte se na moje zdraví. S vojskem se musí umět zacházet.“

STYLIE
RICHTEROVA:
Jasnější gémus
a jeho slapy prorok

1 Z hlediska literárního historického je samozřejmě správné mít na zřeteli také pikareskní román, z jehož principu mnoho autorů strukturu Osudů dobřeho vojáka Švejka dovazuje.

[...] Každá odpověď na otázku, kdo je vlastně Švejk, ponechává stranou některý jeho rys. Je-li Švejk jako literární postava rozporuplný a těžko definovatelný, jako lidský subjekt – jednotka vědomí, citu a vůle – jako by neexistoval vůbec, je nejen nepředsavitelný, ale prostě nemožný. To samozřejmě není náhoda, a nelze to považovat ani za stopu autorových improvizací. Je naopak správné považovat ho za svérázný typ románové postavy situovaný ve vývoji románu do okamžiku, kdy je realistický nebo psychologický román a kdy vstupuje do popředí jako nositel nebo prostředník funkce jazyka.

Švejk může být definován s odvoláním na velký román Haškova rakouského soustátníka jako „muž bez vlastnosti“ nízkého původu (Robert Musil: Muž bez vlastnosti). Historický i topografický si světy obou spisovatelů odpovídají. [...]

[...] Všeobecně přijímané klíse Švejka jako lidového hrdiny, dobráckého leč přesvědčeného antumilitaristy, který sice žádné odůvodnění nemá, zato s jistotou svého příznamení postoje objektivně chod armády, ba i chod války narušuje, je neuspokojivé – a víc než neuspokojivé: nedovoluje spátit v celém dosahu smysl této postavy a skutečnou velikost Haškova románu. Stačí namátkou vybrat několik příkladů, které toto klíse naprosto vyvrací: v desáté kapitole prvního dílu například Švejk doručí své dva vojenské strážce k pití a zanedbání vojenských povinností, aby jim vzápětí místo vděčnosti a solidarity ukázal, že „vojna není žádný med“, tudíž nadřazenému a pak sám svědomitě se zbraní v ruce hldal. Také hojně citovaný případ, kdy se Švejk zastává příhloupého a vyplácnutého pučlíka Kumerta proti zlému poručíku Dubovi: stačí citovat o pár řádků dál a vyplne jasné, že Švejkovy ohledy nejsou ani tak humanistické jako spíš vedlejší srahou rozlítit Duba; na nešťastného pučlíka použít vzápětí ještě větší hrůzu, nežli předtím důstojník (díly 3, kap. 4). Otázka lidskosti v případě Švejka nemá smysl, Švejk se jí vymyká. Stejně tak i názor, že Švejk je cynický, sobecký a destruktivní, je výsledkem díli interpretace nebo přesněji polidšťovací optiky, v níž tak postava byla přijata.

Užitécné je zaznamenat i to, že ani jako realistická figura v realistickém románu Švejk neobstojí [...]. Jeho fyzická stránka se pohybuje mimo fyziologické zákony, nepodmiňuje svého nositele: Švejk si může líhovat, když dostane klůstýr, může vypít láhev válečného špiřutu na lačný žaludek narážet a ještě s přehledem a „poslušně“ omeřovat svému nadřízenému sbeň události. Může putovat sněhovou vánici a vláčet s sebou ozářeného vojáka, aniž byla seběmně podlomena jeho schopnost za všech okolností mluvit a „poslušně hlásit“.

S psychologickou koherencí postavy je to ještě horší: Švejk například prohlásí před několika kumpárny, že z vojny hodlá uheřt (toto místo je hojně citované), ale pokradě, když k dezerci příležitost má, se zase vrací. [...] Švejk je prost veškerého pudu sebezáchovy, což je přece nejlůbsší instinktiv jakékoliv živé jednotky vůbec.

Švejkovo chování není vysvětlitelné žádným druhem inteligence ani jejím nedostatkem. [...] Příkladem inteligence jeho chování by mohlo být stěpné množství jako příkladu jeho slabomyslnosti. Ani otázka inteligence vůči Švejkovi nemá smysl. [...]

Švejk [...] je racionální i absurdní, lojální i zrůdcovský, statečný i zbabělý, nevypočitatelný i naveškrz barální, zvědavý i lhostejný, přátelský i bezohledný atd. Už sám pokus stavět do protikladu tyto vlastnosti by mohl vytvořit obraz příliš přesný a tím i falešný.

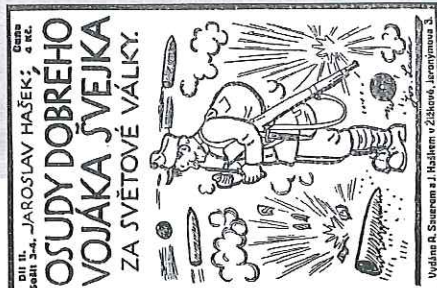
[...] když Švejk radí Balounovi:

Vykašli se na hospodářství a raději padni za císaře pána. Copak tě to na vojně neučí? (3. díl, 4. kap.)

reprodukuje pouze věrně morálku válečného konfliktu v hovorové řeči. Neřiká nic nového, opakuje klíse, které i čtenář zná. Dokud je toto klíse na svém místě ve slovníku a v kontextu příslušné ideologie, je jeho absurdita i smyšlnost skryta. Švejk ho obzvláště charakteristické nedokonalosti, případně automaticky vnímané samozřejmosti a přenášejí je z prostředí propagandy na místo určené jemu vlastní – mezi vojáky. Do té doby se pohyboval pod ochranou sémantické slepoty, která v rámci ideologie a přijatých hodnot jeho smysl neviděla.

Na stejném principu jsou vystavěny příklady týkající se jednoho z klíčových témat románů: služby až do roztrhání těla. [...] Toto je například pitvorná kalendářová karta kultura hrčinství, již vzhled polní kurátři oblažuje batalión odjíždějící na frontu:

S rozrůstajícími údy na poli pocítoval zraněný praporečnick Hrt, jak na něho hledí maršál Radecký. Hodný zraněný praporečnick ještě svíral v tůhnoucí pravici zlatou medaili v křevitěm nadšení. Při pohledu na vznešeného maršálka oživil se ještě jednou tepot jeho srdce a zchrňmým tělem promkl poslední zbytek síly a umírající pokoušel se s nadlidskou námahou plížit se vstříc svému maršálkovi. „Popřej si klidu, milý vojine,“ zvolal k němu maršálek, sestoupil s koně a chtěl mu podat ruku. „Nejde to, pane maršálku, mám obě ruce uražené.“ (3. díl, 1. kap.)

Obálka 1. vydání

Švejk se rozhlédl po krajině. „Myslím,“ řekl, „že jdeme špatně. Pan obřlajtnant nám to přece dobře vysvětlil. Máme jít nahoru, dolů, potom nalevo a napravo, pak zas napravo, potom nalevo – a my jdeme pořád rovně. Nebo už jsme to všechno prodlíali mimochodem mezi řečí? Je rozhodné tady vidím před sebou dvě cesty k tomu Felštynu. Já bych navrhoval, abychom se teď dali po tej cestě nalevo.“

Učenní šikovatel Vaněk, jak už to bývá zvykem, když se dva octnou na křižovatce, počal tvrdit, že se musí jít napravo.

„Ta moje cesta,“ řekl Švejk, „je pohodlnější nežli ta vaše. Já půjdu podél potůčka, kde rostou pomněnky, a vy se budete flákat někde suchopárem. Já se držím toho, co nám řekl pan obřlajtnant, že vůbec nemůžeme zabloudit, a když nemůžeme zabloudit, tak co bych lez někým do kopce; půjdu pěkně po lukách a dám si kvíteček za čepici a natrám celou kyticí pro pana obřlajtnanta. Ostatně se můžeme přece svědčit, kdo z nás má pravdu, a doufám, že se tady rozejdeme jako dobří kamarádi. řady je taková krajina, že všechny cesty musejí jít, jak říkám, napravo.“

„Neblázníte, Švejku,“ řekl Vaněk, „tady právě podle mapy musíme jít, jak říkám, napravo.“

„Mapa se taky může mýlit,“ odpověděl Švejk, sestupuje do údolí potoka. [...]

Jaroslav Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Československý spisovatel, Praha 1975. (Podle kritického vydání v Národní knihovně, Otčen 1986; znovu zveřejněno.)

Hašek píše KLIMENT ŠTĚPÁNEK: Jak vznikl Švejk

[...] Stalo se, že mi diktoval v lokále U Invalidů a přitom se o něco hldal s kterýmsi hostem. Za takové situace jsem se mnohdy musel na některou větu několikrát tázat. [...] Byl jsem zvědav ještě na Haškovy poznámky, ale také jsem nic velkého neviděl. Byl to obryšný útržkový blok, na prvním místě s nějakou škraňbancí a další listy byly čisté. Když Hašek začal diktovat, nezval si ani blok do ruky. Po celou dobu se nikam ani nepodíval, takže jsem poznal, že ona škraňbance a hieroglyfy na bloku neměly se Švejkem nic společného. Občas však rozhlídl mapu, a to tehdy, když potřeboval určit přesné místo Švejkova putování, hlavně při Švejkově tažení s maršálkou z Prahy nakladatelé Špinkovi, jedině poslední rozespanou čtvrtku Popasné čtvrtky jsme večer odeslali do Prahy nakladatelé Špinkovi, jedině poslední rozespanou čtvrtku jsme nechali doma. Někdy nám zbývala rozespaná čtvrtka papíru, na které nebylo více než dva až tři řádky ze Švejka monologu, ale Hašek přece zas plunně a přesně pokračoval. Stávalo se, že nejlepší v nejlepším diktovaní přestal a dal se do otorného snění. Bylo to obvyklé, když nechal dlouho Švejka kecát nebo Balouna žrát a poručíka Duba křičet: Vy holoto, vy mě ještě nezruíte, ale počkejte, až mě poznáte. [...]

Radko Pytlík: Růžavé housle. Mladá fronta, Praha 1971

[...] Přechel jsem několik válečných románů a sám jsem konečně i jeden napsal. [Podivné přátelství herce Jesenia] Ale z žádného nevyšvitá celá ta ničinnost, blbost a surovost světové války tak zřejmé jako z knihy Haškovi. [...] Hašek neměl potřebu válku v sobě přemáhati a vítězit nad ní. Stál nad ní již od samého počátku. On se jí smál. Dovede se jí smát cele i v podrobnostech, jako by to nebylo více než opitá tahanice v žižkovské kárně. [...] čest dověku, který to dokázal. A výsledkem jsou „Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války“, jedna z nejlepších knih, které kdy byly v češtině napsány. [...] Švejk je spojen s každou situací a je také v každé v přezve. Chytrý idiot, snad přímo geniální idiot, který to svým pitomým, ale přitom mazaným dobřáctvím všude musí vyhrát, poněvadž nemá ani možnost, aby to nevyhrál. [...]

Jaroslav Hašek byl v Omsku vysokým sovětským úředníkem, ovládal vojenský území snad větší než Československá republika [...], pomáhal tvořit nový svět [...]. Když jsem přišel do Ruska, ptal jsem se po něm. [...] Vojenská komisařka sibiřská, soudruženka Čončarská, řekla mi: „Jaroslav Ošpovič říká, že jeden, ale deset živo-tů kdýby měl, že by se s radostí oběhoval pro dělnickou vládu. A já mu věřím do slova. Poněvadž to již mnohokrát dokázal.“ Taková slova se v Rusku neproslávají jen tak nazdarbůh. „Nepije“, ptal jsem se, „Jaroslav Ošpovič? Och, och! Co vy to, soudruhu, jen mluvíte?“ Omský dvojnásobný pražského Jaroslava Haška nezval po léta opravdu do úst kapky alkoholu, třebaže k němu měl přístup. [...] Jisto je tolik v Omsku byl vynikajícím člověkem, ale nenapsal ani řádky. V Praze je hospodským tulákem a napsal jednu z nejlepších knih české literatury. [...]

Rudé právo 15. 11. 1921. In: Ivan Obrecht: O jazyce a literatuře. Československý spisovatel, Praha 1953

IVAN OLBRACHT: Hašek v Rusku

Z čtených divadelních a filmových adaptací Osudů dobrého vojáka Švejka vznikl animovaný film Jiřího Tmky s textem čteným Janem Werichem.

„Mapa se může mýlit,“ odpověděl Švejk.

[illegible]

Mechanické jednání namísto lidského označí za jeden z hlavních zdrojů komického účinku už Bergson: "Ve Švejkovi je tento princip rozvinutý tak bohatě právě díky tomu, že Švejk nane náhodou vlastní lidšou podstatu. [...] Řetězení románických jednotek se děje mechanicky hromadným, Na základě toho principu se vlastně celý román rozvíjí. Na označení „Tak nám zabil Ferdinand“, odpovídá Švejk podle principu Ferdinand jako Ferdinand. [...] Pro vojenského lékaře jsou všichni stejní simulanti, polní kůň Katz zase na základě mechanické souvislosti Boha a vši skrze slovo hledat vyživá vojáky při mši:

například:

Tyto postupy mají jeden společný rys: ruší praktickou funkci jazykového projevů, ční pravidlo, rozkládá slovo nepoužitelnými. [...] je zněmání by Hášek právě v tom, že dokázal tento rozkladový mechanismus tak konkrétně a přitom mu nechat celou jeho mnohoznačnost. Nejde totiž o to, zda Švejk je génius nebo blb (tím spíš uvědomíme-li si, že sám není ani tak postavou jako vykonávatelem rozkladné jazykové funkce). Důležitější je právě pochopit podstatu tohoto mechanismu a zejména to, že smysl jeho působení záleží na kontextu a na promlouvajícím subjektu. [...] Švejnova kulatá tvář je prostě zrcadlo, v němž se zračí systém [...] Smysl [...] jednání, subjektu i věci se rozpadají souběrně: Hášek to pochopil s notným předstihem před velkými nokalbyřky moderní doby, Huxleyem a Orwelltem. [...] (*Rim* 1983)

In: Sylvie Richterová: Slova a ticho. Arkýř, Mnichov 1986

Zkušenosti z války a revoluce posílily v Haškovu nedůvěru vůči všem ideám, které přesahují prostý, každodenní obzor života. Román znesvěcuje celý oficiální svět, armádu, panovnický rod, církve a náboženství. Proti hrůzám války a proti světu, který ji zpodírá, vstává Hašek s ideálem *světa, boje* a *boje* jiným ideologem. Tím se liší od spisovatelů zaměřených nacionalisticky, socialisticky, komunisticky nebo katolicky. Skutečnost se přibližná tak, jak je, bez bluzu a ideálů, smyslu má jen pravě přitomné a elementární hodnoty. „Tahany maršů je vzácnější věc než celá vojna.“ vyslovuje se Švejk. V tomto odmitání vyššího řádu, jak jej po staletí hlásala evropská kultura, a v zbabělé nevěroznosti se Hašek střýká s dadaismem. [...] Švejk a v menší míře i jiné postavy románu („Janýš“ Bretschneider, hostinský Palivec, feldmarchál Lukáš, nadporučík Lukáš, kadeř Bieglér, sapér Douda, poručík Dub) veslují do české kulturní tradice. Podlé názoru některých kritiků Haškovso dílo uvádí do literatury „hospodskou historii“ a „rozumné a nadsazené chlápky sjevovaly“ se však stávaly ohniskem sporů o českou národnostní povahu. Byly považovány za příznačné český chytrácký pragmatismus, jemuž se nedostává vyšších etických hodnot, a podrobňování ostatní kritice (katolik J. Durych, nacionalista V. Dyk, mluvčí mravního cítění V. Černý, komunistka I. Jauerler).

J. Lehár, J. Janáček, J. Holý: Česká literatura od počátků k dnešku. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998

VELKÉ TÉMA: VELKÁ VÁLKA

Růžena Grebeníčková: Moderní román a krize epiky. In: Literatura a fiktivní svět (I). Český spisovatel. Praha 1995

trýchobradem a Valobradem i zvalobradem.

Anebo že by byl Jaroslav Hašek, tato skurin! (= podřadná, šaškovská) existence, skutečně něco podstatného tuší? Já nevím, do jeho ustavičné zalkoholizovaného mozku jsem nemohl vidět. Švejk totiž může avizovat ty nejhorší věci. Může avizovat dalekosáhle změny v chování a jednání jednotlivců, může ale také avizovat rácho! kontinentů, aby se potápěly do Atlantiku a Pacifiku. Ale i v případě řetě termokuleární války, by se byl zřejmě dobrý voják Švejk přizpůsobil, začal do polorožpadlého betonového štěrbiny a naučil se krmit krysy, přičemž by zdedicovaně soubytovatele krmil adekvátními historikami. Ale nejen to: Švejk ruší nadlidské usilí o věčný dosud poznávaných civilizací a kultur, všechna vzepětí básníků, myslitelů a vědců, thná ve hrbětě Dantova Božského komedii právě tak, jako přibližně perfrém rozbíjí obrovskou čočku refraktoru na Mount Palomar, je zkrátka přínalýným mužem, který pomáhá donítit všecnu dosavadní lidskou civilizaci a kulturu. [...]

Z rozhlasového vysílání rádia Svobodná Evropa. In: Fragment 3/1995

Švejk je geniálním postižením. Všechny špatné rysy, které tento národ má, se soustředily v pervertované postavě, které se snad mohou smát zase jenom Češi. Haškův román se ovšem vydává i venku, protože Švejk je tak odpornou figurou, že si knihu rádi přečtou

Svejk
podle I. Ladv

Jan Lukeš: Hry doopravdy, rozhovor se spisovatelem Karlem Peckou. Ladislav Horáček – Paseka v Praze a Litomyšli 1998

KAREL PECKA:
Polemika
se švejkovstvom

Haškiu portrét od akademického malíře
I. Panušky

JIRÍ HOLÝ
o Haškovi Švejkovi